

Европейски съд по правата на човека

Карнер срещу Австрия

(Karner v. Austria)

жалба No 40016/98

Решение от 24 юли 2003 г. на Първо отделение на Съда

(резюме)*

[чл. 8](#): право на зачитане на личния и семейния живот, неприкосновеност на жилището; [чл. 14](#): забрана на дискриминацията; [чл. 37](#): заличаване на жалба

Целта да бъде защитено семейството в традиционния смисъл е доста абстрактна и за постигането ѝ може да бъде използвано голямо разнообразие от конкретни мерки. В случаите, когато на страните-членки е предоставена ограничена свобода на преценка, каквото е положението при различно отнасяне, основано на пол или сексуална ориентация, принципът на пропорционалност не изисква просто избраната мярка да бъде по принцип подходяща за постигане на желаната цел. Трябва да се докаже освен това, че за постигането на тази цел е било необходимо лицата, имащи хомосексуални отношения, да бъдат изключени от приложното поле на закона.

Съгласно [чл. 34](#) от Конвенцията, за да бъде задвижен нейният защитен механизъм, е задължително наличието на “жертва на нарушение”, т.е. на конкретен жалбоподател, който лично да е засегнат от твърдяно нарушение на провъзгласено от Конвенцията право. Този критерий обаче не може да бъде прилаган по скован, механичен и тесногръд начин в течение на цялото производство. Когато жалбата поставя важен въпрос от общ интерес за всички страни по Конвенцията, разглеждането ѝ би допринесло за изясняване, гарантиране и развиване на нейните стандарти за защита, дори когато жалбоподателят е починал и няма наследници, които да са пожелали да я поддържат.

Фактите по делото

Жалбоподателят живеел с г-н У., с когото бил в хомосексуални отношения, в нает от последния година преди това апартамент във Виена. Г-н Карнер се грижел за болния от СПИН г-н У., който преди да почине през 1994 г. го посочил за свой наследник.

През 1995 г. наемодателят на апартамента завел дело срещу жалбоподателя за прекратяване на наемния договор. През 1996 г. както Районният съд на Фаворитен, така и Окръжният съд на Виена отхвърлили иска. Приели, че чл. 14, ал. 3 от Закона за

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

наемните отношения (ЗНО), който предоставял закрила на лицата, живели дълго време съвместно без брак, срещу внезапно оставане без подслон, се прилагал и спрямо хомосексуалистите. Върховният съд уважил жалбата на наемодателя, отменил тези решения и прекратил наемния договор, приемайки, че понятието “партньор в живота” следва да се тълкува по начина, по който се е тълкувало към момента на приемане на закона през 1974 г., когато законодателят не е имал намерение да включва лица от еднакъв пол.

Жалбоподателят е починал през 2000 г. През 2001 г. адвокатът му е уведомил Съда за смъртта му и за отказа на майка му от наследство, но е поискал делото да не бъде заличавано от списъка, докато нотариусът, занимаващ се с оставеното от жалбоподателя имущество, не приключи с издирването на други наследници. През април 2002 г. адвокатът на жалбоподателя е информирал Съда, че нотариусът е започнал да събира сведения за неизвестни дотогава наследници, които биха могли да поискат да получат наследството на починалия.

Член 14 от ЗНО предвижда, че смъртта на наемодателя или наемателя не прекратява договора за наем. Права на правоприменици по наемното отношение имат изброени в закона лица, сред които и партньорът в живота, доколкото имат належаща жилищна нужда и вече са живели в квартирата заедно с наемателя в общо домакинство. За целите на тази разпоредба “партньор в живота” е лице, което е живяло в квартирата с досегашния наемател до смъртта му в продължение на не по-малко от три години и ако двамата са имали общо домакинство като при брак.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Компетентност на Съда

20. Правителството е поискало жалбата да бъде заличена от списъка на делата на основание чл. 37, т. 1 от Конвенцията тъй като жалбоподателят е починал и няма наследници, които да са пожелали да поддържат жалбата.

21. Адвокатът на жалбоподателя подчертава, че делото се отнася до важен въпрос на австрийското право и че зачитането на правата на човека изисква разглеждането на жалбата да продължи на основание чл. 37, т. 1 *in fine*.

22. Съдът отбелязва, че в редица дела, по които жалбоподателят е починал в хода на производството, той е вземал предвид становищата на неговите наследници или близки роднини, заявили желание производството пред Съда да продължи (виж, наред с други, [Де Веер с/у Белгия](#)¹, 27.02.1980 г., А.35, стр. 19-20, §§ 37-38; [Х. с/у Обединеното кралство](#)², 5.11.1981 г., А.46, стр. 15, § 32; [Вокатуро с/у Италия](#)³, 24.05.1991 г., А.206-С, стр. 29, § 2; [Дж. с/у Италия](#)⁴, 27.02.1992 г., А.228-Ф, стр. 65, § 2; [Пандолфели и Палумбо с/у Италия](#)⁵, 27.02.1992 г., А.231-В, стр. 16, § 2; [Х. с/у Франция](#)⁶, 31.03.1992 г., А.234-С, стр. 89, § 26 и [Раймондо с/у Италия](#)⁷, 22.02.1994 г., А.281-А, стр. 8, § 2).

¹ Deweer v. Belgium

² X. v. the United Kingdom

³ Vocaturo v. Italy

⁴ G. v. Italy

⁵ Pandolfelli and Palumbo v. Italy

⁶ X. v. France

23. От друга страна, Съдът е установил практика да заличава жалбата от списъка на делата при липсата на наследник или близък роднина, който да е пожелал да я поддържа (виж *Шерер с/у Швейцария*⁸, 25.03.1994 г., А.287, § 31; *Олингер с/у Австрия*⁹, No. 21444/93, доклад на Комисията от 14.01.1997 г., § 15; *Малхус с/у Република Чехия*¹⁰ (решение по допустимостта), No. 33071/96, ECHR 2001-XII). За да реши дали жалбата по настоящото дело да бъде заличена от списъка на делата, Съдът трябва да вземе предвид предмета и целите на самата система на Конвенцията като такава.

24. Съдът повтаря, че за разлика от положението по [чл. 33](#) – където, стига да са налице останалите предвидени условия, общият интерес от спазване на Конвенцията прави допустима една междудържавна жалба – чл. 34 изисква подателят на индивидуална жалба да твърди, че действително е жертва на твърдяното нарушение (виж *Ирландия с/у Обединеното кралство*¹¹, 18.01.1978 г., А.25, стр. 90-91, §§ 239-240 и *Клас и др. с/у Германия*¹², 6.09.1976, А.28, стр. 18, § 33). Член 34 не създава за отделните лица някакъв вид *actio popularis* за тълкуване на Конвенцията; той не позволява на лицата да се оплакват от даден закон in abstracto само поради усещането им, че същият противоречи на Конвенцията (виж *Норис с/у Ирландия*¹³, 26.10.1988 г., А.142, стр. 16, § 31 и *Санлес Санлес с/у Испания*¹⁴, 26.10.2000 г., No. 48335/99).

25. Съгласно чл. 34 от Конвенцията, за да бъде задвижен нейният защитен механизъм, е задължително наличието на “жертва на нарушение”, т.е. на конкретен жалбоподател, който лично да е засегнат от твърдяно нарушение на провъзгласено от Конвенцията право. Този критерий обаче не може да бъде прилаган по скован, механичен и тесногръд начин в течение на цялото производство. Както посочва Съдът по делото *Малхус*, делата за защита на човешки права пред Съда поначало имат и морално измерение, което трябва да се вземе под внимание при преценката дали разглеждането на една жалба трябва да продължи след смъртта на жалбоподателя, особено когато основният повдигат по делото проблем излиза извън рамките на личността и интересите на жалбоподателя.

27. Съдът счита, че предметът на настоящата жалба, а именно различното отнасяне към хомосексуалистите в случаите на правоприемство при наемните отношения съгласно австрийското право, съдържа важен въпрос от общ интерес не само за Австрия, но и за други страни по Конвенцията. В тази насока Съдът се позовава на доводите, представени от ILGA-Europe (the European Region of the International Lesbian and Gay Association), Liberty и Stonewall, чието участие в производството като трети лица е допуснато, защото подчертава общата значимост на въпроса. Следователно по-нататъшното разглеждане на настоящата жалба би допринесло за изясняване, гарантиране и развиване на стандартите за защита съгласно Конвенцията.

⁷ Raimondo v. Italy

⁸ Scherer v. Switzerland

⁹ Ohlinger v. Austria

¹⁰ Malhous v. Czech Republic

¹¹ Ireland v. the United Kingdom

¹² Klass and Others v. Germany

¹³ Norris v. Ireland

¹⁴ Sanles Sanles v. Spain

28. При тези конкретни обстоятелства Съдът намира, че зачитането на правата на човека, така както са определени в Конвенцията и протоколите към нея, изисква разглеждането на делото да продължи (чл. 37, т. 1 in fine) и съответно отхвърля искането на правителството за заличаване на жалбата от списъка на делата¹⁵.

II. Твърдяното нарушение на чл. 14, разгледан съвместно с чл. 8 от Конвенцията

29. Жалбоподателят твърди, че е жертва на дискриминация, основана на сексуалната му ориентация, поради това, че Върховният съд с решението си от 5 декември 1996 г. му е отказал статуса на “партньор в живота” на починалия г-н У. по смисъла на чл. 14 от Закона за наемните отношения (ЗНО) и по този начин му е попречил да стане правопреемник по договора за наем на г-н У. Той се позовава на чл. 14 във връзка с чл. 8 от Конвенцията в релевантната им част.

A. Приложимост на чл. 14 от Конвенцията

30-31. Според жалбоподателя, предметът на делото попада в приложното поле на чл. 8, т. 1 по отношение на елементите личен и семеен живот и жилище. Правителството възразява относно първите два елемента, като се позовава на делото *Рьосли с/у Германия*¹⁶ (No. 28318/95, решение на Комисията от 15 май 1996 г., D.R. 85, стр. 149). Относно елемента “жилище” правителството счита, че въпросът остава открит, тъй като няма нарушение на чл. 14, разгледан съвместно с чл. 8 от Конвенцията.

32. Съдът повтаря, че чл. 14 допълва останалите материални разпоредби на Конвенцията и протоколите към нея. Той няма самостоятелно съществуване, тъй като действа само във връзка с “правата и свободите”, гарантирани от тези разпоредби.

33. Оплакването на жалбоподателя се отнася до начина, по който твърдяното различно отнасяне неблагоприятно засяга упражняването на правото му на неприкосновеност на жилището, гарантирано от чл. 8 на Конвенцията (виж *Ларкос с/у Кипър*¹⁷, No.29515/95, § 28, ECHR 1999-I). Жалбоподателят е живял в наетия от г-н У. апартамент и ако не е бил неговият пол или по-точно сексуалната му ориентация, е могло да бъде считан за “партньор в живота”, имащ право да бъде правопреемник по договора за наем, съгласно чл. 14 от ЗНО. Следователно чл. 14 от Конвенцията е приложим.

B. Съответствие с чл. 14, разгледан съвместно с чл. 8

34. Жалбоподателят поддържа, че целта на чл. 14 от ЗНО е да предостави на преживелите лица, които са живели съвместно, социална и финансова закрила, за да не останат без покрив, без да преследва никакви свързани със семейството или социално-политически цели. Следователно той бил жертва на дискриминация, основана на сексуалната му ориентация.

¹⁵ Решението е взето с мнозинство от шест гласа срещу един.

¹⁶ *Roosli v. Germany*

¹⁷ *Larkos v. Cyprus*

35. Правителството твърди, че различното третиране поради сексуалната ориентация на жалбоподателя е оправдано, тъй като целта на съответната разпоредба на ЗНО била закрилата на традиционното семейство.

36. ILGA-Europe, Liberty и Stonewall в качеството си на трети лица в процеса се позовават на Протокол No. 12 към Конвенцията, на Препоръки 1470 [2000] и 1474 [2000] на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (PACE, Recommendations 1470 [2000] и 1474 [2000]), на резолюции на Европейския парламент (EP; “Resolution on equal rights for gays and lesbians in the EC, OJ C 61, 28 February 1994, стр. 40; “Resolution on respect for human rights in the European Union 1998-1999”, A5-0050/00, § 57, 16 March 2000) и на Директива 2000/78 на Съвета на Европейския съюз (Directive 2000/78/EC, OJ L 303/16, 27 November 2000).

37. Съдът повтаря, че за целите на чл. 14 трябва да бъдат изтъкнати много сериозни причини, за да приеме той, че едно различно отнасяне, основано изключително на пола, е съвместимо с Конвенцията (виж *Бургхарц с/у Швейцария*, 22.02.1994 г., A.280-B, стр. 29, § 27; *Карлхайнц Шмидт с/у Германия*, 18.07.1994 г., A.291-B, стр. 32-33, § 24; *Салгуйро да Силва Мута с/у Португалия*, No. 33290/96, § 29, ECHR 1999-IX; *Смит и Грейди с/у Обединеното кралство*, No. 33985/96 и No. 33986/96, § 94, ECHR 1999-VI; *Фрете с/у Франция*, No. 36515/97, §§ 34 и 40, ECHR 2002-I и *С.Л. с/у Австрия*, 9.01.2003 г., No. 45330/99, § 36). Точно както разликите, основани на пол, така и тези, основани на сексуална ориентация, изискват особено сериозни причини, за да бъдат оправдани (виж цитираните *Смит и Грейди*, § 90 и *С.Л.*, § 37).

38-39. По настоящото дело жалбоподателят е искал да се възползва от правото по чл. 14, ал. 3 от ЗНО, който според него го оправомощавал да бъде правоприемник по наемния договор в качеството му на преживял партньор. Първоинстанционният съд е отхвърлил иска на наемодателя за прекратяване на наемния договор, Окръжният съд на Виена е отхвърлил подадената от него жалба, но Върховният съд в крайна сметка е уважил иска, като е посочил единствено, че при приемането на чл. 14, ал. 3 от ЗНО през 1974 г. законодателят не е имал намерение да предостави закрила на двойки от един и същи пол.

40. Съдът би приел, че защитата на семейството в традиционния смисъл по принцип е сериозна и основателна причина, която би оправдала едно различно отнасяне (виж *Мата Естевес с/у Испания*¹⁸, 10.05.2001 г., No. 56501/00, недокладвано), стига да бъде доказано, че е бил спазен принципът на пропорционалност с оглед на обстоятелствата по делото.

41. Целта да бъде защитено семейството в традиционния смисъл е доста абстрактна и за постигането ѝ може да бъде използвано голямо разнообразие от конкретни мерки. В случаите, когато на страните-членки е предоставена ограничена свобода на преценка, каквото е положението при различно отнасяне, основано на пол или сексуална ориентация, принципът на пропорционалност не изисква просто избраната мярка да бъде по принцип подходяща за постигане на желаната цел. Трябва да се докаже освен това, че за постигането на тази цел е било необходимо лицата, имащи хомосексуални отношения, да бъдат изключени от приложното поле на чл. 14 от ЗНО. Съдът не вижда правителството да е изтъкнало никакви аргументи, които биха оправдали подобен извод.

¹⁸ Mata Estevez v. Spain

42-43. Следователно той счита, че правителството не е изтъкнало убедителни и важни причини, оправдаващи тясното тълкуване на чл. 14, ал. 3 от ЗНО, което не позволява на преживелия партньор от двойка от един и същи пол да се позове на тази разпоредба. По тези съображения Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 14 от Конвенцията, разгледан съвместно с чл. 8¹⁹.

Съдът присъжда 5000 евро за направените в производството разноси като отхвърля останалите претенции за справедливо обезщетение.

¹⁹ Решението е взето с мнозинство от шест гласа срещу един.